

Kaukės ir Žvakės

1 Naktis

Žvarbus paskutinio Spalio vakaro vėjas nenuilstamai plėšė šimtamečių klevų lapus. Šie vienas po kito leidosi žemyn, ant samanose paskendusią antkapinių paminklų. „Simboliška“, – gūždamasis nuo šalčio mėsliai sušnibždėjo Ignas. Po kapines vaikštinėjantis dešimtmetis berniukas nebuvo visiškai tikras, kas tas simbolizmas yra ir kur jis slypi; tiesiog bandė atkartoti savo tėvą, kurį vaikas dievino, kuris visur įžvelgdavo kažką gražesnio bei prasmingesnio, nei matėsi plika akimi ir – svarbiausia – kuris net šaltą Spalio trisdešimt pirmosios dienos vakarą netirtėjo iš šalčio ar... baimės. Ne. Čia nėra ko bijoti, aplink jį viso labo tik medžiai ir akmenys su išraižytais vardais; jų savininkai jau seniausios apleidę šį pasaulį. be Igno ir jo šeimos kapinėse nėra nei gyvos dvasios... Bet berniuko nerimas neapleido, anaipol – vis stiprėjo jausmas, kad jį kažkas stebi. Kažkas klaikus ir priešiškas, besislepiantis pačiame jo regėjimo lauko pakraštyje ir Ignui pasisukus vis pasitraukiantis. Vaikas paspartino žingsnį – gal judėdamas nors kiek sušils? Už jo sutraškėjo šakelė. Berniukas nustėręs sustojo. Nervingai iš savęs nusijuokęs patraukė tolyn – na ir kvaila išsigasti dėl tokio nieko- Sušlamėjo lapai, trekštelėjo dar kelios šakos. Šįsyk tiesiai už Igno nugaros. Vaikas nusibraukė jo kaktą išmušusį šaltą prakaitą. Vėjas nurimo. Kapinėse įsivyravo spengianti tylą. Dvejonų nebeliko; Igno įsivaizduota būtybė iš tiesų jį sekė. Sukaupęs visą įmanomą drąsą berniukas atsisuko ir išvydo-

Žvakutę. Jos liepsna apšvietė prie kapo su trimis antkapiais palinkusią žemą figūrą. Ignas lengviau atsipūtė: čia juk *kapinės*. Net ir tokį žvarbų vakarą jose gali pasitaikyti gedinčių žmonių. Ignas ir jo šeima – gyvas to įrodymas. Nedrąsiai prisiartinęs prie paslaptingosios figūros berniukas pasisveikino. Žmogysta nieko netarusi atsistojo – ji buvo visai neaukšta, net už Igną žemesnė – ir lėtai atsisukusi pažvelgė vaikui į akis.

Tai nebuvo žmogaus veidas. Popieriaus plonumo oda aptempta kaukuolė, it plienas aštrios iltys, tuščios, juodos akiduobės ir kaktose besipuikuojanti ragų virtinė greičiau jau priminė biblinį velnią nei bet kokią šio pasaulio būtybę. Dar nespėjęs iki galo suvokti, ką išvydo, Ignas pasileido bėgti tolyn – deja, šiek tiek per vėlai suprato, jog reikėjo žiūrėti, *kur* bėga. Užkliuvęs už klevo šaknies berniukas skaudžiai tėsėsi ant kietos žemės. Kažkas prie jo artinosi. Vaikas šiaip ne taip atsikėlė, bet jau buvo per vėlu. Priešais jį stovėjo klaikūsis demonas.

„Pokštas arba saldainis“, – plonu, vaikišku balseliu ištare pamėklė. Tuomet ėmė net tirtėdama kvatotis. Berniuko siaubą pakeitė nuostaba, ją – palengvėjimas. Pabaisos kaukę nusiėmusi priešais jį stovėjo ir juokėsi paprastų paprasčiausia Igno amžiaus mergaitė.

- Aš esu Pra- ne, Ignas, - kiek susijaudinęs išpyškino vaikas. Jis vis dar jautėsi kiek nedrąsiai vienas

kalbėdamasis su mergaitėmis.

- Praneignas? - perklausė jo Urtė. Toks buvo tamsiaplaukės kaukės savininkės vardas.
- Ignas Pranas.
- Tai Ignas ar Pranas?
- Ignas Pranas. – Berniukas jautėsi kvailai. Įtarė, jog pilnu vardu prisistatinėti gal ir nereikėjo.

Urtė prunkštelėjo.

- Ar tu čia vienas, Ig-nai-Pra-ne?, - purtydama žemes nuo savo raudonos suknelės išskiemeno ji.
- Ne, mano tėvai netoliese.
- Tai ko ne su jais, jei toks baliukas? – išsišiepė mergaitė.
- Joks aš ne baliukas, - susierzino Ignas – Užklupai mane... nepasiruošusį! Kas tau užėjo, kad vėlų vakarą

gąsdinti žmones užsimanei?!

- Taigi šiandien Helouvynas!
- Kas toks? – Ignas jautėsi sutrikęs.
- Helouvynas. Palauk. Tu ką, nežinai, kas yra Helouvynas? Ne tik bails, bet dar ir kvailas...
- Aišku, kad žinau! – jau rimtai pyktelėjo Ignas, - Tai juk... na...
- Melagis melavo per tiltą važiavo, - išdainavo Urtė.
- Jei tokia gudri, tai gal malonėsi man išaiškinti? Nebent pati nežinai.
- Per Helouvyną vaikštai su kaukėmis ir prašai iš žmonių saldinių. Čia tokia... *šventė*.

Ignas pasijuto mergaitę prigriebęs:

- *Kokia šventė?* Tikrai ne lietuvių. Tai kieno?
- Hmmm... Amerikiečių?
- Na ir kvaila tu, amerikiečiai savo švenčių tik kelias teturi, visas kitas perėmę iš kitų tautų. Tai kieno tas Helouvynas? Latvių? Prancūzų? Švedų? Ir kas per jį švenčiama? Tikrai juk ne saldainiai...

Dabar jau sutrikusi atrodė mergaitė. Ignas nusiviepęs parodė jai liežuvį.

- Gerai jau, laimėjai, - purkštelėjo ji, - pasiklausiu savo draugų. Man tik pasirodė keista, jog išvis nieko apie

Helouvyną nežinai, aišku? Juk *visi* jį žino.

- Aš iš... labai religingos šeimos, - atsargiai atkartoją savo tėvo žodžius berniukas, - Mes tikintys krikščionys.

Mažai ką nusimanau apie užsieniečių šventes.

Urtė linktelėjo galvą. Ji jau aiškiai ruošėsi eiti.

- Tai va... Jei nori, galim ryt susitikti, papasakočiau, ką sužinojau. Tik kur? – paklausė berniuko.
- Čia, - daug nemąstęs atsakė Ignas, - mano šeimai gedulas. Būsim kapinėse dar daug vakarų.

Šyptelėjusi Urtė pamojavo ir pranyko vakaro migloje. Ignas irgi nusišypsojo. Atvirai kalbant, kur kas labiau nei šaltis ar baimė jį kamavo vienvė. Bet berniukas nebesijautė vienišas.

2 Naktis

Žalia suknele vilkinti mergaitė iš rudens vakaro šešėlių išniro netikėtai, nors Ignas jau gerą pusvalandį dairėsi jos laukdamas. Berniuką išvydusi Urtė be galo nustebo; tai jam pasirodė kiek keistoka, jie juk vakar aiškiai tarėsi čia tokiu pat metu susitikti. Persimetę keliomis banaliomis frazėmis tarp antkapių žingsniuodami vaikai galiausiai įniko į juos dominančią temą:

- Helouvynas – tai anglišų žodžių... pala, kaip ten jie skambėjo... „*All Hallows Eve*“ trumpinys. O tai reiškia „Visų Šventųjų Išvakarės.“ Taigi, visiškai krikščioniška šventė, tau tikrai nėra ko nerimauti. Ir atėjo pas mus iš Amerikos, va, juk sakiau!

Ignas nebuvo įtikintas.

- Krikščioniška, hm... nežinau, kažkas čia ne taip. Kodėl kaukės? Ir kodėl vaikštinėjai taip pasipuošusi *kapinėse*?

Urtė surimtėjo:

- Dėl *vaiduoklių*, žinoma.

Džiugi Igno nuotaika staigiai subjuro:

- Vaiduoklių nėra, jie - tik prietaringų žmonių prasimanymai.
- Kodėl tuomet tą dieną... *vakar* manęs taip išsigandai? – Urtės žvilgsnis kiaurai vėrė berniuką. Jis jautėsi vis

labiau nejaukiai.

- Tu juk *kažką* girdėjai... *kažką jautei*, vaikštinėdamas tarp antkapių. Ar tikrai manai, jog vaiduokliai vien pramanai? – sukuždėjo mergaitė. Tuomet papurtė galvą ir nusijuokė:
- Baik taip drebėti, tik šiaip tave gąsdinu. Susitiksime ryt, gerai? Manęs jau draugai laukia. Matai? – mostelėjo

ranka Ignui už nugaros. Tas staigiai atsigręžė – už jo tvyrojo tik tamsūs medžių šešėliai. Pasisukęs atgal žiojosi *kažką* sakyti Urtei, bet žodžiai užstrigo gerklėje – ji buvo dingusi. Tarsi skradžiai žemę prasmėgusi. Iš kažkur pasigirdo be galo tylus, bekūnis krizenimas... nors galbūt tai tebuvo vaiko vaizduotės vaisius. Susigūžęs ir drebėdamas nuo šalčio – *tik* nuo šalčio - Ignas patraukė ieškoti tėvų.

7 Naktis

Diena vijo dieną, o vaikai kiekvieną vakarą susitikdavo kapinėse. Ignas stengėsi negalvoti apie Urtės keistenybes: jos paslaptingus atsiradimus ir dingimus, vis besikeičiančias suknelių spalvas ar tai, jog be mergaitės kapinėse, rodos, daugiau nieko nebuvo. Visus šiuos dalykus buvo galima nesunkiai paaiškinti; tad iš kur ta kirbanti bloga nuojauta? Bet Ignas nenorėjo gilintis. Jis turėjo draugę.

- Žinau, kodėl Helouvyno metu dėvimos kaukės, - sukuždėjo ant ankapių sėdinti mergaitė. Jos mėlyna suknelė

ryškiai išsiskyrė niūrioje vakaro tamsoje.

- Nagi?
- Helouvynas – krikščioniška šventė, tas tiesa... Bet ji ne visuomet tokia buvo. Seniai seniai britų salų gilumoje Spalio trisdešimt pirmąją būdavo švenčiamas Samheinas... ar Samvynas, dėl tarimo nesu tikra...

Urtė atrodė be galo rimta. Ji įdėmiai žvelgė į Igną; lyg norėdama, jog tas jai *kažką* pasakytų. Deja, jis nė nenučiuokė, ką.

- Taigi... – po kiek laiko pratęsė Urtė, - Buvo tikima, jog š- tos dienos vakarą riba tarp gyvųjų ir mirusiųjų pasaulių pasidaro be galo plona. Jog Samheino metu žmonės ir mirusiųjų vėlės gali *susitikti*.

Klevų viršūnėse švilpavo vėjas. Ignas užsimanė paimti Urtę už rankos; bet vien apie tai pagalvojęs berniukas nuraudo. Jam buvo nedrąsu.

- Kaukės buvo skirtos numirėliams įsiteikti, - žvaliai užbaigė mergaitė, - o senieji papročiai iki šių dienų išliko Helouvyno pavidalu. Klausyk, Ignai, atleisk, bet man jau tikrai metas eiti.

Urtė užpūtė žvakutę. Kai Igno akys prisitaikė prie tamsos, mergaitė jau buvo dingusi.

20 Naktis

Gedulas tęsėsi. Berniukas nebuvo tikras, kiek ilgai jis dar truks, bet savo tėvų klausti nenorėjo. Užtat Urtė klausinėjo daugybės dalykų. Jai buvo įdomu viskas – netgi paprasčiausios Igno gyvenimo smulkmenos. Berniukas jai papasakojo apie tai, kaip sunkiai jo šeima gyvena; apie neseniai atvykusius tėvų verslo partnerius iš užsienio (bent jau taip Igno tėvas juos vadino) – vienodai apsirengusių vyrų šutvę, kurie per dienų dienas nieko neveikė tik valgė jų maistą, pliurpė pigų šnapną ir kapota kalba kažką piktai rėkavo.

- Kodėl piktai?, - pasidomėjo Urtė.
- Jiems nepatinka mūsų pavardė, - gūžtelėjo pečiais Ignas. Abudu sutarė, jog suaugusieji be galo keisti.

Apie save kalbėti mergaitė neitin norėjo. Viskas, ką pasakodavo ji, siejosi su mirtimi: Helouvynas, Vėlinės, Meksikos Mirusiųjų Diena... Ignui tai, aišku, netrukdė. Jam patiko su Urtė leisti laiką.

- Kaip manai, jei tai tiesa... – lėtai ištarė mergaitė. Vaikai lėtai žingsniavo link kapo, ties kuriuo susitiko

pirmą kartą. Nežinia kodėl Ignui ta vieta vis dar kėlė šiurpą

- Jog *kas* tiesa?
- Na, visos tos tradicijos, jos gi neatėjo iš niekur. Jei per Helouvyno vakarą gyvieji ir mirusieji išties mato vienas kitą ... ar jie supranta kuris yra kuris? Mes juk neprisimenam, kaip *gimėm*. Manai, vėlės pamena savo *mirtį*? Ypač jei ji buvo... smurtinė?

Kapinėse padvelkė šaltis. Berniukas troško kuo greičiau pakeisti pokalbio temą:

- Kodėl apie tai kalbi? Juk žinai, kad vaiduokliais netikiu. Ir kur mes einame?
- Pas tavo tėvus, žinoma. Pats laikas man su jais pasimatyti.

Ignas nustėro. Jam pradėjo drebėti rankos:

- Mano tėvai ne čia...
- Tai kur gi jie? Mes apėjom visas kapines. Jau daugybę kartų. Iki šiol jų nemačiau. Kaip manai, kodėl *pats* čia esi, Ig-nai-Pra-ne?
- Nes... mums gedulas...
- Joks gedulas netrunka tiek ilgai, - kraupiai išsiviepė Urtė. Jos veidas atrodė kažkaip... keistai. Jis mirgėjo. Tarsi

kaukė, po kuria slėptųsi kažkas visiškai svetimo.

- Tu esi čia dėl *manęs*, - tęsė mergaitė. – Tam, kad su manimi... *kalbėtumeisi*.

Igno širdis plakė kaip pašėlus. Urtės pasirodymai iš niekur; nepaaiškinami dingimai; neegzistuojantys draugai; nesveikas susidomėjimas mirtimi. Berniukas nebegalėjo ignoruoti to, ką sielos gilumoje jau

seniai įtarė. Privalėjo sužinoti tiesą. Sukaupęs visą savo drąsą Ignas paėmė mergaitę už rankos. Ar bent jau pabandė.

Berniuko plaštaka perskrodė Urtės pirštus lyg jie tebūtų buvę migla.

- Prašau... nebijok, - ištarė kimus ir nepažįstamas balsas. Jis sklido iš mergaitės burnos.

Ignas pakėlė akis. Priešais jį stovėjo aukšta, tamsiaplaukė moteris apsirengusi be galo keistais drabužiais. Šmėkla tiesė jam savo bekūnę, pamėklišką ranką.

Berniukas suvokė, jog kelio iš kapinių nėra. Jog kitą vakarą vėl atsidurs čia, pas *ją*. Nepaisant to, jis pasileido bėgti. Tolyn, į tamsą.

Nors iki Vėlinių buvo likusios dar kelios dienos, šimtmečių senumo kapinės mirgėjo daugybės žvakučių šviesa. Maža mergaitė susidomėjusi žvelgė į mamą, kuri aiškiai su kažkuo kalbėjosi, nors arti jų nebuvo nei vieno žmogaus. Galiausiai neiškentusi timpltelėjo jai už džinsų kalašos:

- Mamyte!
- Taip, dukrele? – krūptelėjusi atsisuko Urtė.
- Kieno čia kapai? Kažkokių giminaičių? – mergaitė bakstelėjo pirštu į tris antkapius, prie vieno iš kurių mama

buvo uždegusi žvakę.

- Ne... – atsargiai atsakė Urtė, - Šitose kapinėse mūsų giminių nėra.
- Tai kodėl čia eini per kiekvieną Helouvyną? Tėtis sakė, jog taip darai jau dvidešimt metų.
- Tiesiog lankau seną draugą, - susierzinusi purkštelėjo Urtė, - bandau jam... *padėti*. Ir lankysiu tiek, kiek reikės. Duok nuo manęs tėčiui sprigtą, gal išmoks paslaptis geriau saugot.

Nusibraukus nuo kaktos savo ilgų, tamsių plaukų sruogą, Urtė patraukė prie automobilio. Mergaitė pradėjo eiti iš paskos, bet staiga sustojo. Ją nugėlė smalsumas. Vaikas grįžo prie kapo. Žvarbus paskutinio Spalio vakaro vėjas nenuilstamai plėšė šimtamečių klevų lapus, o šie vienas po kito leidosi žemyn, ant samanose paskendusią antkapinių paminklų. Du iš trijų buvo visiškai nusitrynę. Prasklaidusi samanas mergaitė šiaip ne taip perskaitė užrašą ant paskutinio, kurį apšvietė mamos uždegta žvakutė:

**„Ignacijus Pranciškus Efraimas
1933 – 1943“**